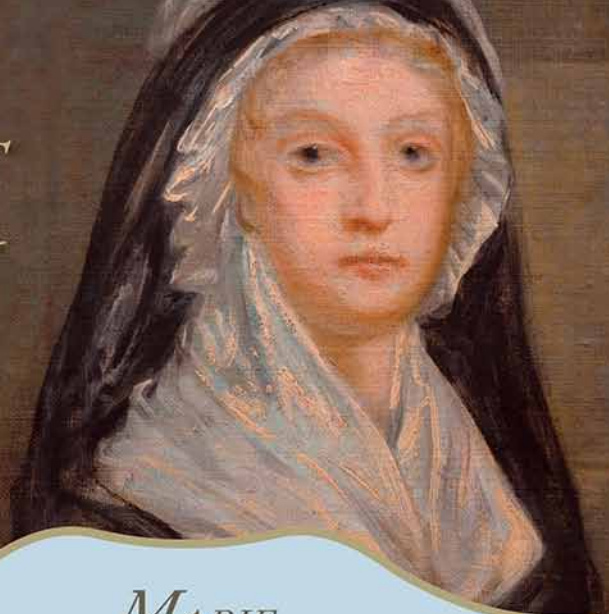
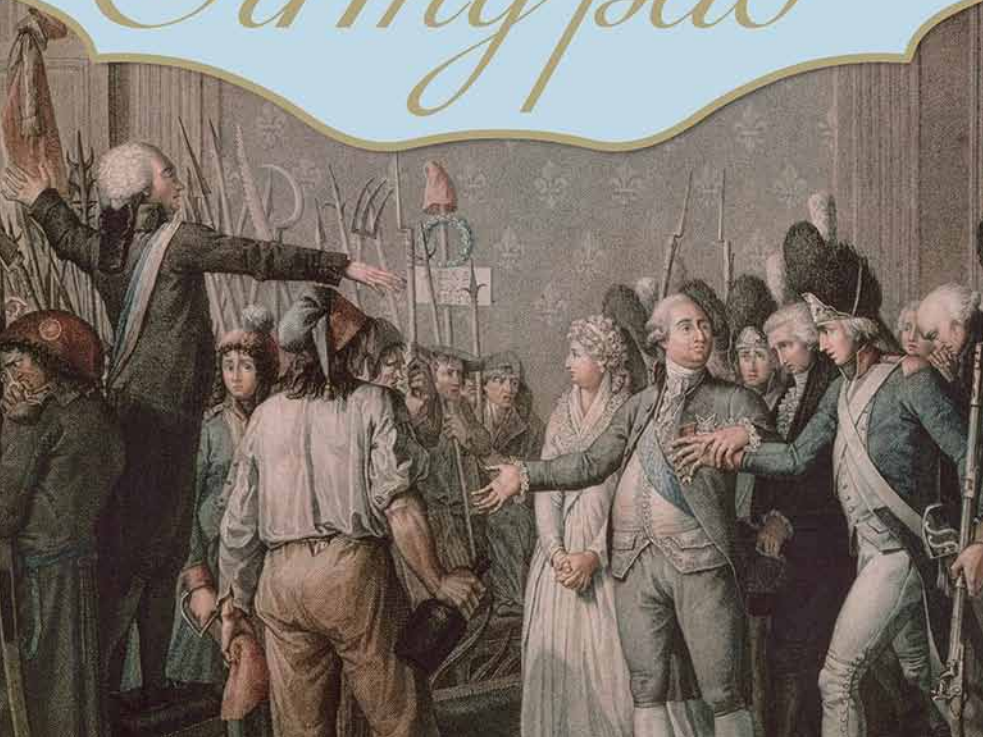

JULIET
GREY

MARIE
ANTOINETTA:

Strmý pád

*JULIET
GREY*

2014

Copyright © 2013 by Leslie Carroll
Translation © 2014 by Tereza Horáková
Cover design © 2014 by DOMINO

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky přenášena či šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Z anglického originálu *CONFESSIONS OF MARIE ANTOINETTE*,
vydaného nakladatelstvím Ballantine Books, New York 2013,
přeložila Tereza Horáková
Odpovědná redaktorka: Karin Lednická
Jazyková redaktorka: Lenka Vymazalová
Korektura: Hana Pušová
Sazba písmem Adobe Garamond Pro: Dušan Žárský
Obálka: Rajka Marišinská
Vydání druhé, v elektronické verzi první
Vydalo nakladatelství DOMINO, Na Hradbách 3, Ostrava 1,
v březnu 2014

ISBN 978-80-7303-975-2

Pour mon mari Scott, jenž to vše umožnil. *Bisous!*

Teprve v záplavě strastí si člověk uvědomí, kým opravdu je.

Marie Antoinetta hraběti de Mercy-Argenteau

Potomstvo by nemělo věnovat pozornost „tajným legendám, jež se o vladaři za jeho života šíří ze zlomyslnosti či z pouhé záliby v klevetění, byť pomýlená veřejnost věří, že jsou pravdivé, a za pár let je přijmou za své dějepisci, kteří tak klamou sami sebe i následující generace“.

Voltaire, *Éloge funèbre*, napsáno za vlády Ludvíka XV.

JEDNA

Sbohem, nádhero

∞ 5. října 1789 ∞

„Zmocníme se královny, živé či mrtvé!“

Louison má drsný hlas. Není divu. Už pár hodin ten pokřik stále opakuje. Nedbá však píchání v hrdle ani deště, který jí bičuje tváře a špiní jedinou dobrou sukni, jež ztěžkla blátem, jak šlape po nedlážděné cestě ze středu Paříže do paláce ve Versailles.

„Já chci stehno!“ zakráká vedle ní mohutnější a silnější *poissarde*, jež se ohání sekerou a zástěru již má potřísněnou krví. Hluboký hlas zvolá: „Udělám si z jejích vnitřností kokardu!“ Louison se otočí v očekávání, že spatří další rybářku nebo možná nějakou prostitutku z Palais Royal, jež se také připojily k šestitisícovému zmáčenému průvodu. Poprvé si všimne ohryzku na krku a slabého náznaku strniště na tvářích své souputnice. Nyní už chápe, jak se „*poissarde*“ podařilo mávat dlouhé míle násadou píky, jako by to byla obyčejná hůl. „Promiňte, monsieur,“ ozve se a dlobne souseda loktem. „*Votre perruque* – máte nakřivo paruku.“ Muž si neobratně upraví odrbaný doplněk. Zdá se, že paruka nikdy neviděla hřeben. Louison by ji použila jako rekvizitu při tesání sochy Medúzy. Ať už je ten převlečený chlap kdokoli, pokud

by se člověk nedíval moc zblízka, podobá se spoustě urousaných bojovnic táhnoucích na Versailles.

Muž Louison vyleká, neboť ji náhle chytne za zápěstí, pak si však přitiskne prst na rty. „Je nás tu spousta,“ prohlásí. Má kultivovaný přízvuk, jako by se jednalo o vzdělance.

„Já chci srdce té rakouské děvky!“ zajetí jakási žena hluboko v davu a je slyšet, že si na osmělení přihnula alkoholu. Dvanáct mil s prázdným žaludkem v ledovém a neúnavném dešti si žádá posílnění – mnohé ubožáčky cestou nevynechaly jedinou hospodu. Teď jsou jejich zástěry a dřeváky olepené blátem hustým jako pomyje. Podle třešňově zbarvených tváří a nosů je zjevné, že v útrobách mají tolik brandy, kolik nenávisti chovají v srdci.

Jakmile Louison objevila vlka mezi jehňátky, rozhlíží se po dalších členech neobvyklého lidového vojska. Udivuje ji přítomnost mnoha dam s módně napudrovanými hlavami a oděných v bílém, tak, jak chodívala královna, když ještě Louison sama stála na prahu ženství. Dětsky tehdy snívala o takových tenoučkých a splývavých šatech i o účasti na *fêtes champêtres* na zelených trávnících ve Versailles. Tyto dámy, jež si za veselého pochodu zpívají navzdory dešti i tomu, že jim bláto mění čisté pláště v nasáklé cáry, nejsou žádné trhovkyně – Louison si představuje, že by právě ony mohly skotačit v paláci.

Bubeníci v předvoji začínají s novým rytmem, tentokrát naléhavějším a energičtějším, než bylo pomalé a monotónní dunění, jež pochod doprovázelo předchozích šest hodin. „Určitě se blížíme k městu,“ vykřikne kdosi. Tisícovky zbraní, jež bývaly původně zemědělskými nástroji – vidle, kosa a motyky –, se zvedají do vzduchu, jak se zpráva šíří k zadnímu voji průvodu. Před bubeníky vystřelí čtyři děla tažená na povoze, duté zahřmění dvanáctiliberních hlavní rozechvěje raně podzimní ovzduší. Jako na odpověď vystřelí desítky mušket. „Vidím brány!“ ozývá

se křik a Louison se bezděčně zachvěje. Mozolnatou dlaň sevře ještě pevněji kolem rukojeti dláta, symbolu jejího řemesla.

„Bojím se,“ zamumlá k muži, který kráčí vedle ní. Jeho tělo páchne spíše pižmem a pepřem než potem a rybí vnitřnosti s kuřecí krví jsou do mušelínové zástěry vetřeny tak dovedně, jako by je tam namaloval. Mohutnou paruku má pevně usazenou na hlavě, drží ji špičatá rudá čapka, jíž se říká čapka svobody. Půjčila mu ji jedna z opilých *poissardes*, jež si ho popletla s příslušnicí vlastního pohlaví.

„Pomysli na tu příšeru a nebudeš se mít čeho bát,“ uklidňuje ji.

Mladá sochařka nahlas zapřemýšlí, zda zrovna není jejím největším nepřítelem spíše hlad, avšak společník jí kvapně připomíná, že její prázdné břicho má jedinou příčinu. Louison si protřepe zmáčené sukně a zhluboka se nadechne. Posilněna se vrátí k bojovému pokřiku. „Zmocníme se královny, *živé či mrtvé!*“

Vydala jsem se na procházku v dešti. Jemné mrholení působí jako padající slzy. V palácových zahradách dnes nejsou žádní návštěvníci a prázdnota dodává rozlehlým parterům tajuplný nádech. Jdu, kam mě nohy nesou. V duchu slyším nokturno pro violoncello. Při vstupu do trianonských zahrad mě nikdo nedoprovází a nechrání mě žádná osobní stráž. Na cestičce leží v blátě vlhkem lesklé zlaté listy, jež tam přilepil deštík.

Podkasám si sukně a šplhám po skalnatém výstupku, který vede k umělé jeskyni, vábí mě zvuk vody padající z útesu porostlého kapradím. Poté se svezu na žulově zbarvenou zem. Několik minut hledím na vodu a ruce vsouvám do kapes šedých hedvábných šatů, abych se trochu zahřála. Prsty svírám otcovy hodinky, vychutnávám si jejich váhu v dlani. Tyto hodinky na tenkém řetízku jsou jediné, co mi po Františku Lotrinském zbylo, je to jediný majetek, který jsem směla převézt přes hranici, když jsem

navždy opouštěla Rakousko, abych se stala francouzskou dauphinkou. Vytáhnu je z kapsy a podívám se, kolik ukazují: devět minut po druhé. Nad hlavou mi táhne břidlicově zbarvený mrak. Za veselejších dnů jsem tu odpočívala s hrabětem von Fersen. Hovořili jsme o všem a o ničem, vylévali si srdce. Minulý týden za mnou přišel se zprávou, že si ve městě Versailles pronajal dům, aby mi byl denně nablízku. Netuším, co bych si bez něj počala. V posledních měsících byl život už tak dost nesnesitelný. Muse-la jsem mnohokrát vyslovit sbohem. *Mon cher coeur* Gabrielle Polignacová byla doslova vykázána z Francie. Když v červenci Pařížané vtrhli do Bastily, volali po její krvi – co jiného mohl manžel udělat než vybídnout její rodinu k útěku? Pryč je také hrabě d'Artois s rodinou. Pláču pro Gabrielle, ale stěží si dovedu představit, jak těžké muselo být pro manžela poslat do exilu svého nejmladšího bratra, ježž lid tolik nenávidí. Vše jen proto, aby zmírnil touhu národa po krveprolití. Můj drahý abbé Vermond, který mne vzdělával od dětství a doprovázel mě z Vídně, patnáct let můj předčítatel a společník – také on si spěšně sbalil věci a v půli července nasedl do jednoho z kočárů mířících k hranicím.

Kvůli revoluci ve Versailles nastal podzim. Vyhnanství učinilo z mých bývalých společníků, z Gabrielle a Vermonda, oběti. Většina členů mého milovaného trianonského kroužku, jako je kněžna de Lamballe, uprchla do bezpečí. Dny zeleně a průzračné modři nyní zešedly a zhnědly. Zatímco hledím do vodopádu, vidím tvář nevinátka, jež si bůh povolal na začátku krize. Jemné hnědé vlásy se prvnímu dauphinovi Ludvíku Josefovi kroutí na ramenou, oduševnělé oči má stále velké a modré. V bublající vodě slyším jeho hlas, uklidňující povzbuzení: *Sois courageuse. Nezoufej, maminko.*

„*Je te promets, mon petit* – slibuji,“ zašeptám. Nakonec začínám cítit vlhkost v kostech a uvažuji, jak dlouho tu asi sedím.

Vytahuji opět otcovy hodinky, když tu zaslechnu z dálky „Haló!“ a ohlédnou se po zvuku. Pádí ke mně jedno z palácových pážat, vysoký chlapec v královsky modré livreji. „*Votre Majesté!*“ Divoce ukazuje k zámku a kamsi za něj k městu. „Máte se ihned vrátit do paláce. Na Versailles pochodují tisíce žen – až z Paříže. Říká se, že jsou ozbrojené!“

Má první myšlenka patří Ludvíkovi a dětem. „Kde je Jeho Veličenstvo?“

„Stále na lovu v Meudonu, *Majesté*,“ odpoví zadýchaně. „Už vyrazilo několik posílů, aby ho přivedli zpátky. Prosím, musíte jít ihned se mnou.“ Vypadá, jako by se měl rozplakat. Bez ohledu na výšku mu nemůže být víc než dvanáct. Podávám mu ruku a ptám se, kdo ho pro mě poslal.

„Monsieur ministr války, hrabě de La Tour de Pin. Je dosti rozrušený, *Majesté*.“

Snažím se chlapce cestou zpět do zámku uklidnit, ptám se na jeho jméno a zajímám se o jeho rodinu. Od bran Malého Trianonu je to k paláci něco přes míli a my se s Danielem musíme vrátit pěšky. Páže natolik spěchalo, aby mě našlo, že zapomnělo mým jménem požádat o kočár.

Čeká mě scéna podobná chaosu. Od chvíle, kdy se do Versailles dostala ona děsivá zpráva, jsou státní komnaty s každou hodinou přecpanější. V Zrcadlovém sále je taková tlačence, až by se mohlo zdát, že se tam chystá zahájení plesu. V salonu Oeil de Boeuf se tlačí ministři a dvořané a kolik lidí, tolik názorů. „Pánové, nemůžeme činit žádná rozhodnutí, dokud se Jeho Veličenstvo nevrátí z Meudonu,“ upozorňuji je. Zatímco vše kolem mě horečně kypí, já cítím podivný klid. „Nezbývá, než čekat,“ sděluji ministrům. Někdejší ministr financí Jacques Necker, který byl z funkce uvolněn v červenci poté, co se s králem neshodl na jednání se vzbouřenci, se vrátil, nejspíš jen proto, aby se hašteřil s hrabětem de Saint-Priest, jenž byl propuštěn pod vlivem

téhož liberálního ovzduší. Hrabě de La Tour du Pin zvyšuje hlas, aby je přehlušil.

Stovky dvořanů, jež ve Versailles zůstaly po červencových čistkách, propadají panice. Přestože však z každého póru jejich těla pod hedvábnými obleky barvy lososové a holubičí šedi čiší strach, zmocňuje se jich morbidní zvědavost. Ženou se k vysokým děleným oknům Herkulova salonu v naději, že uvidí blížící se dav.

Se vší důstojností, jíž jsem schopna, se uchyluji do svých soukromých pokojů schovaných za řetězcem státních komnat. „Ujistěte se, že máme dost dřeva na topení,“ žádám madame Campanovou. Pohlédne na mne a ihned chápe, co mám na mysli. Odloží knihu na mramorový stoleček a přechází k vysoké komodě, kde se postaví vedle mě. Vytáhnu z kapsy kroužek klíčů a odemykám zámek. Společně vytáhneme čtyři těžké truhlice a přeneseme je ke krbu. „Spalte vše, co v nich je, Henrietto,“ vybízím ji klidně. Mé vzpomínky se mění v prach a popel, komínem stoupá kouř. Zatímco jasné plameny polykají léta vzácné korespondence s matkou a bratry, usedám, abych sepsala poslední list své milované vévodkyni ve vyhnanství.

Ponořím brk a píši vzletnými, pevnými tahy, ačkoli ruku nemám o nic lehčí než v dětství, kdy jsem snášela nekonečné opravy své shovívavé guvernantky. Vybavuji si slova, jež jsem odpolodne u vodopádu v duchu slyšela z úst svého syna, a informuji Gabrielle de Polignac o naší situaci. Nakonec dodávám: *Ujišťuji vás však, že nepřítel osudu neoslabil mou sílu ani odvalu, ty neztratím nikdy. Obtíže mne naučí opatrnosti; v podobných chvílích se učím odhadovat lidi a rozlišovat, kteří jsou opravdu blízcí a kteří nikoli.*

Jen bůh ví, kdy – a zda vůbec – se k ní tento dopis dostane.

Vracím se do Oeil de Boeuf, kde hrabě de La Tour du Pin halasí, že nejlepší by bylo vyslat flanderský regiment žoldáků, aby

odřízl cestu do Paříže. „K čemu by to bylo dobré?“ namítá Necker, jehož často osočovali, že je na straně lidu. „Stavidla se otevřela a tisícovky rozzuřených občanů jsou už hodiny v pohybu.“

Opět hraběti připomínám, že takový příkaz nemůže vydat v nepřítomnosti krále. Ministr války na mě hledí a mohutné čelisti se mu chvějí snahou potlačit vztek. „Takže tu máme postávat a spínat ruce jako bezmocné služičky? *Sacre Dieu!* To se můžeme rovnou seřadit jako vodní ptactvo a počkat, až nás lovcova mušketa skolí jednoho po druhém! Proboha!“ Gestem obsáhne velkolepý salon a namíří paži k Zrcadlovému sálu, kde se mnohonásobně odráží úzkostné tváře francouzské šlechty. „Každý z těch floutků má ozdobný meč, který mu rovnou mohl zapůjčit váš *intendant des menus plaisirs*. Jsou to jen klenoty poseté divadelní rekvizity, jistě nejsou ostřejší než nůž na máslo. A troufám si říct, že mezi těmi, kteří kdy viděli boj, si jen nemnozí vybaví, jak pozvednout zbraň proti nepříteli. Kdybychom byli u karetního stolku, *Majesté*, vsadil bych si raději na rozčilenou rybářku z pařížské tržnice než na markýze de Noirmoutiers či jiného jemu podobného.“

Ačkoli v Ludvíkově nepřítomnosti není v moci hraběte vyslat regiment, může alespoň podniknout opatření k naší ochraně za palácovými zdmi. Nařizuje zavřít mohutné železné brány na Nádvoří ministrů. Tato událost má zásadní význam: zámek ve Versailles se ještě nikdy neuzavřel veřejnosti. La Tour du Pin také rázně vysílá několik strážných, aby zavřeli těžké dveře oddělující jednotlivé sály státních komnat, což se nestalo od časů krále Slunce. „Zataraste všechny chodby!“ křičí, zatímco příslušníci královské stráže krčí rameny a tážou se: „A čím?“

Zakrátko už desítky strážných v parukách a modrých kabátích s bílým lemováním stěhují pozlacený nábytek čalouněný brokátém. Zatímco nejistě skládají křesla na stoly a blokují dveře těžkými příborníky, hrabě de La Tour du Pin hřmí: „Nenecháme

se tu uvěznit, možná i zmasakrovat, aniž bychom se bránili!“ V davu modrých uniforem tlačících nábytek na všechny strany se objeví vysoká postava v lahvově zeleném kabátci, světle hnědé vlasy jen zlehka napudrované.

„Axel,“ zamumlám pro sebe a uvažuji, jak je možné, že jsem jeho přítomnost dosud nezaznamenala. Nemohu ho pozdravit, aniž bych na nás upoutala pozornost. Jelikož však jeden druhého známe, už pouhá skutečnost, že je jediným dvořanem – a to není ani Francouz –, který je ochoten pomoci vojákům v jejich snaze ochránit nás, ukazuje hloubku jeho citů, a to nejen ke mně, ale také k Ludvíkovi. Modlím se, aby se obrátil a zachytil můj pohled, v němž se zrcadlí vše, co chovám v srdci, avšak Axel je zabrán do práce. Pokouší se vyzvednout křeslo čalouněné zeleným brokátem na vykládanou truhlici, jež už sama spočívá na stole, a nařizuje trojici strážných, aby mu pomohli vše přisunout k zavřeným dveřím.

Obávám se, že děti Francie všechno to pozdvižení vyděsilo, a tak spěchám do své knihovny, vcházím do soukromých komnat dveřmi dovedně ukrytými ve zdi, potažené damaškovou tapetou. Čtyřletý dauphin Ludvík Karel spokojeně leží natažený na koberci a pod pozorným dohledem nové guvernantky markýzy de Tourzel si hraje se svou starší sestrou madame Royale. Syn markýzy překřtil na madame Přísnou. Sotva vstoupím do místnosti, Louise de Tourzel se zvedne.

„Maminko!“ Dauphin vzhledne, usměje se na mě a v buclaté ručce sevře žlutou dřevěnou kuličku. Mousseline se mračí, a když jsem teď v místnosti i já, otáčí se k bratrovi zády. Téměř jedenáctiletá dcera dává jasně najevo, že s malým chlapcem nechce mít nic společného.

Markýza si všimla mého ustaraného pohledu, a tak přistoupila blíže. Vzala jsem ji za ruce a přitáhla si ji tak, abych jí mohla

zašeptat: „Kdo ví, co se stane, avšak dětem by se denní režim neměl narušovat, tedy pochopitelně pokud...“

Ozvalo se zaškrábání na dveře. Madame Campanová otevřela a vpustila lokaje, jenž se celý udýchaný zarazil na prahu. Jakmile zahlédl královské děti, naléhavě zašeptal: „*Votre Majesté*, král se vrátil!“

Přitáhnu si syna i dceru do náručí a přitisknu rty na jejich sladká čelíčka. Zamírím ke dveřím a položím si prst na rty jako připomínku, že není nutné zbytečně plašit děti. Campanová a Tourzelová se mi ukloní. Uvažuji však, jak dlouho ještě mohu děti chránit před hrozivými událostmi, jež se blíží k našemu prahu.

Neslyšně kráčím státními komnatami a vstupuji do Martova salonu, kde spatřím Ludvíka, jenž má stále na sobě vysoký klobouk a bahnem zacákaný lovecký oblek z olivově zbarveného sametu. Ministři se kolem něj shlukují jako barevný lišejník na kamenné zdi. Zaznamenám napudrovanou hlavu a podivně tmavé obočí nejhlasitějšího řečníka Jacquese Neckera, jenž se snaží přehlušit další zvýšené hlasy. Poradní místnost nyní dělá čest svému božskému jmenovci, stal se z ní válečnický salon.

„*Musíte* zůstat zde, pane.“ Necker upřeně hledí na hraběte de Saint-Priest, jenž je ministrem královské domácnosti. „Jen pomyslete, jak by to vypadalo, kdybyste před chátrou utekl!“

O čem to v mé nepřítomnosti hovoří?

„Nenavrhoval jsem, aby Jeho Veličenstvo opustilo trůn,“ opáčí rozohněný Saint-Priest. „Jen jsem řekl, že s ohledem na bezpečnost by se měla s ozbrojeným doprovodem do Rambouillet vydat *královna a děti Francie*. Kdybyste byl naslouchal, seznámil byste se s mým návrhem, aby *král* s osmi sty příslušníky osobní stráže a dvěma stovkami vojáků z pluku *chasseurs des Evêchés* vyrazil postupujícím Pařížanům v ústřety. Tisícihlavé vojsko znamená střet, pánové, nikoli ústup!“

Na Île de France bychom byli zanedlouho, Rambouillet není daleko. Přesto mám z cesty obavy. Ludvík zámek, jenž kdysi býval středověkou pevností, zakoupil před šesti lety kvůli jeho poloze na okraji bujného lesa plného zvěře. Přinejmenším prozatím bychom tam s dětmi byli v bezpečí.

Hrabě de La Tour du Pin očividně se Saint-Priestem souhlasí, jako ministr války však myslí dopředu, jako by to vše byla jen velkolepá šachová partie. „Proslýchá se však, že v průvodu pochoduje asi šest tisíc osob. Jestliže by tedy tisíc mužů čelilo přesile, máte jen dvě možnosti: využít při útoku momentu překvapení a začít střílet, nebo mít připraven náhradní plán, pokud by ten první selhal.“

„Nevydám rozkaz ke střelbě do Francouzů – zvláště ne kvůli sobě,“ prohlásí Ludvík odměřeně. „Navíc tvrdíte, že jsou to nespokojené ženy. Za žádných okolností nevydám rozkaz střílet na ženy!“

Ministr války sklopí hlavu. „Pokud dovolíte, *Majesté*, jsou to velmi *rozzuřené* ženy. Pokud by se snad vzbouřenci nezastavili a neposlechli hlas rozumu, pak budete mít díky silnému ozbrojenému doprovodu dostatek času uchýlit se do Rambouillet. Odtud se můžete s královskou rodinou vydat do Normandie, čímž se zmatkům značně vzdálíte.“

Vrhu prosebný pohled na portréty Ludvíka XV. a své zesnulé matky císařovny Marie Terezie. Visí na protilehlých stěnách rozlehlého salonu a hledí na sebe obklopeni mořem krvavě rudého damašku. Co by asi učinili na našem místě: Ludvík jako panovník, jenž vždy zneklidněl a přenechával rozhodnutí jiným, a má autokratická matinka, jež byla ve všech ohledech sebejistá a rozhodná?

„Nechci nikoho ohrozit,“ trvá na svém Ludvík. Má na mysli naše bezpečí, ministrovy rozporuplné rady, nebo dobrou vůli lidu? Ve suitě státních komnat si šuškájí stovky dvořanů. Mar-

kýzy a vévodkyně se skrývají za otevřenými vějíři s rukojeťmi ze slonoviny, jimiž se nervózně ovívají. Nikdo se neodvažuje mě oslovit.

Hodiny odbíjejí čtvrtou a muži se nadále dohadují. Obrátím hlavu a vyhlédnu z okna vedoucího do parteru, kde se v padajícím soumraku rýsují siluety tvarovaných stromů. Co nám přinese večer? Po zádech mi přeběhne mráz, až se otřesu.

Najednou hašteřivé ministry přehluší Ludvíkův hlas. „Pánové, nepřijmu žádné rozhodnutí, s nímž by nesouhlasilo Její Veličenstvo.“ V Martově salonu rázem všechno ztichne, ustane veškerý lomoz. Všechny hlavy se otáčejí ke mně.

V té chvíli mám jedinou myšlenku. Podívám se přes místnost na manžela a setkám se s jeho pohledem, ačkoli s ohledem na svou krátkozrakost nejspíše vidí jen stříbřitě šedivou skvrnu. „Nechci, aby král čelil nebezpečí, jež bych s ním nemohla sdílet,“ pronáším.

„Pak tedy prozatím zůstáváme,“ prohlásil Ludvík rozhodně. „Budeme spolu.“ Hraběti de La Tour du Pin se z hrdla vydral popuzený výkřik.

Čas neúprosně běží, v každém sále tikají a odbíjejí hodiny ze zlata a mramoru. Kolem páté dostáváme zprávy, že lůza posilněná kořalkou se zastavila u Národního shromáždění, které vytvořil třetí stav letos v červnu. Říkají si vláda lidu, ale zatím kážou pouze nenávisť a nesnášenlivost a zdá se, že touží jen po krvi. Nikdo z členů netuší, jak vládnout, nikdo nepřišel s přijatelným řešením stávajících problémů, avšak přesto opovrhují monarchií a viní ji a nás spolu s ní z každého neštěstí.

Dovídáme se, že lůza se snaží setkat s členy Shromáždění. Očividně jsme předtím měli špatné informace. V davu jsou také muži, mezi nimi i profesor anatomie z Pařížské univerzity, jistý doktor Guillotin. Nejde tedy jen o bezprávné chudáky. Někdo

je musel k rebelii navést, rybářky v dřevácích na každém kroku provází učenec v botách s přezkami.

„Co ještě chtějí?“ táže se Ludvík posla z Národního shromáždění. „Už mají svobodu tisku. Církev byla přinucena vzdát se výnosných rent a příjmů. Byly zrušeny šlechtické výsady, a to vše během posledních tří měsíců. A teď nový rozruch kvůli *lidským právům* – co víc ještě chtějí?“ opakuje zmateně.

Je to nepochopitelné. Vše se dáva do pohybu nesmírně rychle, avšak pro rebely není žádná změna dost prudká.

„Mají hlad, Vaše Veličenstvo,“ odpověděl posel. „Domnívají se, že ve Shromáždění zasedají nepřátelé lidu, kteří jsou příčinou hladomoru. Tvrdí, že proradní muži dávají peníze a dluhopisy mlynářům, aby jim nemleli zrna na mouku. Když předseda Shromáždění žádal konkrétní jména, sdělili mu, že mezi ně patří pařížský arcibiskup. Nato poslanec z Arrasu monsieur Robespierre vyběhl ženy, aby vylezly na lavice a křičely o chleba.“ Posel vyšle zoufalý pohled mým směrem. „Pro královnu to nevypadá dobře, pane. Jedna z rybářek vytáhla ze špinavé zástěry skývu tmavého chleba a všem oznámila, že...“ Odmlčel se a zhluboka se nadechl.

„*Continuez, s'il vous plaît, monsieur,*“ vybízím ho tiše.

Úzkostlivě těká pohledem po místnosti. „Prohlásila, že chce, aby ho *l'Autrichienne* spolkla dřív, než jí zakroutní krkem.“

Salon opět ztichne, avšak jen na chvíli. Poté začne hlomoz nanovo, jak každý dvořan rozhořčeně drmolí a ministři z plných plic objasňují svůj názor. Vše však přehluší křik od bran.

Venku se snáší tma a oblohu halí hustá mlha. Člen královské stráže nás informuje, že na železné mříže se tlačí tisíce žen a domáhají se vstupu. Bez ohledu na jejich pokřik vím, že ve skutečnosti touží po mé krvi. Byla bych blázen, kdybych se jich nebála.

„Nemohu je ignorovat,“ tvrdí Ludvík. „Král je otcem svého lidu, a dokonce i vzbouřenci jsou mými dětmi. Pokud se jedná

jen o rozčilené trhovkyně, nevidím důvod k panice.“ Souhlasí, že se setká s delegací pětice žen vybraných z davu. Do Oeil de Boeuf je mají doprovodit poslanci Shromáždění. Modlím se, aby žádná neskryvala zbraň, již by naše stráž neodhalila předem.

Když však delegace dorazí, dělám si starosti, zda bychom se neměli obávat spíše poslanců. Onen muž z Arrasu, jenž je Ludvíkovi představen coby Maximilien François Marie Isidore de Robespierre, vypadá, že se nikdy neusměje. V krysí tváři má drzý výraz a postoj i oděv vybranější než mnozí dvořané. U krku i na zápěstích se mu kroutí neposkvrněná bělostná krajka, stejně zářivé jsou i punčochy a přezky na botách má vyleštěné do takového jasu, že se ve světle svíc doslova blyští. Zatímco Robespierre přechází rozlehlý prostor, dychtivě, ba možná závistivě téká pohledem po Zrcadlovém sále, jako by chtěl pojmout veškeré úchvatné znaky monarchie, jíž tolik opovrhuje. Přesto se však obléká jako markýz. Samo o sobě to ukazuje, že se mu nedá věřit.

Vedle monsieur Robespierra cupitá jeden z umírněnějších poslanců, monsieur Mounier, jenž se mi ukloní ve chvíli, kdy se ten člověk z Arrasu zahledí jinam, nejspíš na vlastní odraz v jednom z myriády zrcadel. „Robespierre je popuzený, Vaše Veličenstvo,“ zašeptá Mounier hlasitě, „neboť dnes odpoledne Shromáždění dostalo zprávu, že král odmítl ratifikovat Deklaraci práv člověka.“ Hovoří a klopýtá po parketu, jak se snaží udržet krok se zbytkem delegace, ačkoli stejně zaostává, jelikož se pokouší informovat o nastalém zvratu. „Koneckonců Shromáždění listinu ratifikovalo šestadvacátého srpna, takže na pečeť Jeho Veličenstva čeká už více než měsíc. Došla mu trpělivost. Věřím však, že pokud se král nechá přesvědčit k okamžitému podpisu, násilí lze odvrátit.“

Zblednu. Četla jsem onu listinu a zřetelně si vybavuji, co lid žádá: Vládnoucí moc prý nenáleží monarchii, nýbrž *národu* – co

to má znamenat? Občané budou podle své vůle rozhodovat, kdy nebo zda vůbec zaplatí daně? „Dnes?“

„Musíte krále přesvědčit, *Majesté*. Může to být jediná cesta.“

„Monsieur, nikdy se nebudu snažit přemluvit manžela, aby udělal něco, co zcela protirečí naší posvátné víře. Ludvík XVI. vládne z boží vůle. Členové Národního shromáždění nejsou ničím víc než samozvanými uzurpátory, a jestliže podle Deklarace práv člověka ‚princip suverenity‘ náleží *každému* muži i ženě, pak bychom tu neměli nic než anarchii. *Kdo* by tedy *vládl*? Já vám to povím, pane Mouniere: chaos.“

Dojdeme na konec Zrcadlového sálu a zahneme za roh do Oeil de Boeuf, kde Ludvík obklopený strážemi dává slovo trhovkyním. Slyším, jak se každé ptá na její povolání, na manžela a děti. Hovoří s nimi vlídně, bez známky povýšenosti. Místo toho nabízí otcovský zájem. Ve světle modrých očí se mu zračí opravdová účast. Pohledná mladá žena s koženou zástěrou pocákanou blátem má kolem hlavy jako šál ovinutou trikolóru, zpod níž se jí dere záplava hnědých kudrn. Představuje se jako Louison Chabryová. „Zabývám se sochařstvím,“ dodává a usvědčuje tak ze lži zvěsti, že se na nás vydaly tisícovky *poissardes*. „Máme hlad,“ pokračuje a sevře své dláto. Znepokojeně na ně hledím, obávám se, aby nebyla šílená a na manžela nezaútočila. Mé představy nejsou neopodstatněné – Ludvíka XV. málem zavraždil vyšinutý muž přímo na Královském nádvoří.

„Mlynáři nemelou,“ tvrdí dívka. „Nemáme chleba. Nejedla jsem už dva dny.“ Mademoiselle Chabryová těká pohledem po Oeil de Boeuf, doslova hltá očima velkolepý salon, mohutné mramorové pilíře, neobvyklé okno ve tvaru býčího oka, po němž je sál pojmenován, i ohromný lustr tvořený tisíci kousky blyštivého křišťálu. „Vaše hlava, pane,“ zamumlá. „Stejný profil vidím na každé minci!“ Očividně je ohromena přítomností panovníka, jeho majestátem i okázalostí Versailles. Obrátí oči v sloup, padne

na kolena a o chvíli později už leží na zemi podpíraná ostatními rebelantkami.

Samotný král volá, aby přinesli čichací sůl. Dvořané se bezmocně rozhlíží, nikdo nechce mladé sochařce nabídnout krabičku čichací soli jako první. Z nádvoří se nese hlomoz zvýšených hlasů. Jeden výkřik prořízne vzduch tak ostře, jako když k srdci Ludvíka XV. pronikla Damiensova dýka. „Odneseme si královninu hlavu na píce!“

Všechny zraky se od omdlelé slečny přesunou ke mně. Narovná se a vztyčí hlavu. Nechci, aby trhovkyně viděly, že mám strach. Nevědí, že si koušu spodní ret. Ludvík si povzdechne s veškerou tíhou Francie na svých širokých ramenou a obrátí se zpět k ženě zhroucené na podlaze. „Přišla jste ublížit mé ženě?“ táže se jí důrazně. Její odpověď neslyším.

Vnímám, jak Ludvík slibuje delegaci žen, že dostanou chleba – *všichni* dostanou chleba – z palácových skladů. Máme ho dostatek, říká jim. Nikdo nemůže tvrdit, že francouzský král nechápe útrapy svých poddaných.

Davem se prodere jeden z pobočníků markýze de Lafayette. Během povstání amerických kolonistů proti Britům byl ryšavý markýz generálem pozemního vojska a sloužil pod Georgem Washingtonem, jenž byl právě zvolen prvním prezidentem nového národa. Naneštěstí Lafayetteovi po návratu v žilách stále kolovala rebelská krev. Po červencovém pádu Bastily vyslyšel volání a nepomohl koruně, nýbrž našim nepřátelům. Přijal jmenování vrchním velitelem Národní gardy, milice tvořené občany.

Pobočník si lokty razí cestu ke králi. „Na slovíčko, *Majesté!*“ dožaduje se. Ludvík zdvihne paži, avšak voják trvá na svém: „Pane, nesnese to odkladu.“ Oznamuje, že velící důstojník pařížské Národní gardy táhne na Versailles s třiceti tisíci ozbrojenými muži, mezi než patří i členové francouzské gardy, kteří byli kdysi věrni koruně.

Hrabě de La Tour du Pin žádá okamžitý odchod trhovkyň i členů Shromáždění a Saint-Priest opakuje doporučení, aby se královská rodina odebrala do Rambouillet. Maximilien Robespierre mi při odchodu zkříží cestu a naše pohledy se střetnou. Jeho oči jsou černé a chladné, připomínají rybu. Kdosi do mě strčí a vtiskne mi do dlaně lístek, avšak nemohu, neodvažuji se ho přechíst uprostřed davu.

Král opouští Oeil de Boeuf, kde zůstává moře zmatených dvořanů. Oba se s ministry uchylujeme do soukromých komnat. V tichu Ludvíkovy knihovny se Saint-Priest vrhá panovníkovi k nohám a naléhavě ho vybízí k rozhodnutí. „Pokud vás do Paříže odvedou zítra, *Majesté*, ztratíte korunu!“ Hodiny na krbové římse odbíjejí osm. Už podruhé toho dne se na mě manžel obrací o radu, než se rozhodne, kterým směrem jít.

Nelze ani pomyslet, že bych ho opustila, zvláště když je nebezpečí tak blízko. „Vyrazíme hned,“ pronesu. Políbím ho na tvář, otočím se a uháním dolů po schodech do dětských pokojů, kde vybidnu madame de Tourzel a jednu ze *sous-gouvernantes*, aby co nejrychleji zabalily. „*Vite, vite!* Za čtvrt hodiny odjíždíme!“

Při dalším úderu hodin už je celá rodina včetně královy sestry princezny Alžběty shromážděna v hale pod Herkulovým salonem u paty velkolepého mramorového schodiště. Můj syn a dcera jsou zahaleni do inkoustově modrých vlněných plášťů a tisknou se k sukním své laskavé tety. Madame Alžbětě se strachy chvěje spodní ret. Bezpečí dětí je u mne na prvním místě, a tak je pobízím ven do noci. Jakmile vkročíme na Mramorové nádvoří, slyšíme halas. Na prostranství za branami se tísní trhovkyně. Zvedají zbraně do vzduchu, mávají sekerami a píkami. Jsem vděčná, že je král krátkozraký a nemůže vidět, jaké proti nám pozdvihují nástroje.

Plížíme se podél budov jako krysy a míříme do královských stájí, kde na nás čekají kočáry. „Uprchlý král, uprchlý král,“

mumlá Ludvík, jako by to byla ta nejnechutnější slova, jaká mu kdy vyšla z úst.

Vrata stájí se však ještě ani nestačila otevřít, a už dav začal ječet jediným hysterickým, zuřivým hlasem: „Král odjíždí!“ Ženy se tlačí k vozům a vrhají se na kočáry, přetnou postroje a odvádějí vyděšeně řehťající koně do noci. Jsme v pasti. Saint-Priest a hrabě de La Tour du Pin, kteří se s námi přišli rozloučit, nabízejí jako poslední útočiště své kočáry. Stojí zapřažené za branami oranžerie. Pokud by se nám podařilo dostat tam, mohli bychom doufat v nenápadnější únik z Versailles. Dav se však tlačí na nás. Regiment vlámských žoldáků – to jediné, co stojí mezi námi a mořem lidského jedu – dělá, co může, aby vzbouřence odrazil bez jediného výstřelu, neboť Ludvík stále zakazuje jakýkoli útok na své poddané. Nezbyvá nám než se stáhnout.

Zpět nahore ve státních komnatách mi srdce pod korzetem zběsile buší, avšak nedávám najevo žádné emoce. Musím být pro všechny silná, každý má svých strachů dost. Hoří všechny svíce, jako by měly stvořit věčný den a odradit demony temnoty. Někteří dvořané rázují po Zrcadlovém sále, jejich rudé podpatky duní na nablýskaném parketu. Jiní sedí v herně a donekonečna hrají piket či écarté, s děsivou rozvahou odkládají na zelené sukno karty a žetony, jako by prodlužováním hry mohli odsunout vše, co pro nás osud chystá.

V jedenáct hodin s Ludvíkem přijímáme skupinu dvořanů a hrstku důstojníků, mezi nimiž je i hrabě von Fersen. Axel má vzteky zaťaté zuby a oči, jež tak rády mění barvu, dnes vypadají ocelově šedé. Hovoří málo, ale jeho pohled prozrazuje hodně.

„Rozkažte, Vaše Veličenstvo, dovolte nám vzít si ze stájí koně, abychom mohli chránit královskou rodinu, pokud na vás zaútočí,“ naléhá.

Pohlédnu na manžela, ten je však hluboce zabrán do hovoru s poslancem Mounierem, který na něj stále tlačí, aby podepsal Deklaraci práv člověka.

„Jsem ochotna takový rozkaz vydat pod jednou podmínkou,“ říkám Axelovi. „Pokud bude ohrožen život Jeho Veličenstva, musíte jej bezodkladně splnit. Pokud však budu v nebezpečí jen já, nevykonáte ho.“ Hrabě von Fersen se zatváří nesmiřitelně a mně do očí vhrknou slzy. „Takový je můj rozkaz,“ opakuji.

Již jsem vyzvala markýzu de Tourzel, aby dauphina a madame Royale přivedla do králových soukromých komnat, kdyby měla sebemenší důvod k znepokojení.

„Kde však strávíte noc, drahá sestro?“ Madame Alžběta má tmavé oči zarudlé od pláče. Její *dame d'honneur* markýza de Bombelles vypadá, že ji nedokáže utěšit. „Nebyla byste v největším bezpečí s králem?“

Vím, co ty trhovkyně chtějí. Už jsem si stačila přečíst nepodepsaný lístek, který mi podstrčili v Oeil de Boeuf. V ŠEST HODIN RÁNO VÁS ZAVRAŽDÍ. Ludvíkovi však *poissardes* a jejich soudruzi stále věří. Cítím, jak se mi svírá hrud. „Vím, že z Paříže přišli žádat mou hlavu,“ říkám madame Alžbětě. „Od matky jsem se však naučila nebát se smrti, budu ji očekávat se vztyčenou hlavou. Pokud je tu ohrožení, raději mu vystavím sebe, abych ochránila Jeho Veličenstvo a děti Francie. Budu dnes spát sama.“

Na lože se ovšem dosud odebrat nemohu. Ludvík s očima zalitýma slzami neochotně souhlasí s podpisem Deklarace práv člověka a poslanec Mounier sleduje každý tah perem jako sup čerstvou mršinu. Nikdy jsem u manžela neviděla tak poraženec-ký výraz. Postavím se za jeho židli, ovinu mu paže kolem ramen a políbím ho na temeno. Ačkoli v obličeji se nepotí, vlasy má vlhké a slepené.

Krátce po půlnoci dorazil do paláce blátem postříkaný markýz de Lafayette, který z Paříže cestoval tak spěšně, že do Martova salonu doslova vklopýtá. Tvář má ztrhanou, chybí obvyklý ruměnec, má co dělat, aby se udržel na nohou. S dramatickým

rozmachem paže hodným velkého Clairvala Ludvíkovi oznamuje, že své muže zanechal na Place d'Armes. „Pane, řekl jsem si, že raději zemřu zde u nohou Vašeho Veličenstva, než abych zbytečně zhynul v hanebném světle pochodní na Place de Grève.“

„Opět převlékáte kabát, *monsieur le général*!“ táži se velitele Národní gardy. „Opustil jste občanskou milici a vrátil se nabídnout pomoc králi?“

Lafayette zavrtí hlavou. „Chtějí vyslechnout,“ povídá Ludvíkovi. „Chtějí vědět, že jste naslouchal jejich starostem a že podniknete příslušné kroky.“

Manžel rozhodí paže. „Žádali chleba, který jsem jim přislíbil dodat z našich skladů. Zdá se mi neopatrné rozdávat ho uprostřed deštivé noci. Za úsvitu bude chleba dost, o tom je můžete ujistit.“ Prosebně se na generála zahledí. „Vždy jsem držel slovo. Jsem čestný muž.“ Ztiší hlas do šepotu, jenž by však byl na jevišti Comédie-Française stále dobře slyšet. „Musejí však přislíbit, že se nepokusí ublížit královně.“

„Povězte jí, ať se uklidní a jde si lehnout,“ odpoví Lafayette králi. Přesvědčil Ludvíka, aby mu svěřil zajištění bezpečnosti v paláci. Francouzská garda zaujme místa, jež před měsícem opustila. Je to moudré?

Ludvík také odchází do ložnice. Nedokážu si představit, jak bude spát. Nechci ohrozit své dámy, a tak je ve dvě hodiny vybízím, aby mne opustily. Tě noci mají službu má první dvorní dáma madame Thibautová a sestra madame Campanové, madame Auguiéová, spolu s nimi pochopitelně i jejich komorné. Nechtějí odejít, ani když trvám na tom, aby se odebraly do komnaty, kde se shromáždily mé ostatní dámy. Madame Auguiéová vzlyká. Pohledem hledá útěchu u madame Thibautové a připomíná mi, že za branami je rozmístěno třicet tisíc vojáků a deset tisíc brigantů se čtyřiceti děly. „Kdysi dávno by Vaše Veličenstvo ochránili. Teď je svět vzhůru nohama a je to jen na nás čtyřech,“ štká a ukazuje

na madame Thibautovou a obě komorné. „My jsme teď vaše jediná *sauvegarde*. Nehodí se, abychom vás opustily.“

Dohodneme se na kompromisu. Neohrozím jejich život a nedovolím, aby spaly v mé ložnici, proto si přitáhnou před dveře čtyři křesla a připravují se strávit noc tam. Z Place d'Armes, kde se utábořily trhovkyně a vojáci, sem doléhá zdušené dunění vodou nasáklých bubnů, drsné a děsivé burcování k protestu, jež se bez ustání ozývá po celou noc. Nemyslím, že se mi vůbec podaří usnout.

Ležím na péřové matraci a hledím do nebes z růžového a zlatého brokátu. Netuším, kolik času uběhlo, ale najednou se zprudka narovnáám a s bušícím srdcem otevřu oči. Oknem slyším jakýsi hluk přicházející od oranžerie. Hodiny jednou odbijí, zjišťuji, že je půl šesté. S bosýma nohama spěchám ke dveřím ložnice, k hrudi si tisknu tenkou látku svého nočního úboru. Madame Thibautová vyskočí z křesla, rychle si upraví sukně a vysekne pukrle.

„Slyšela jste to?“ táži se jí. I ostatní ženy už jsou zcela bdělé.

„Pár buřičů se muselo dostat do parterů,“ odpovídá. „Nemají kde spát, tak možná hledají útočiště na terasách.“ Obnovený regiment francouzských gardistů měl za úkol hlídat brány a vstupy do parků. Generál nás sice ujišťoval, že jim můžeme důvěřovat, ale je tomu skutečně tak? Je Lafayette naivní, nechal se oklamat, nebo bezostyšně lhal? „Myslím, že se můžete vrátit na lože, *Majesté*,“ povídá madame Thibautová. „Každopádně v hale jsou rozmístěni muži z *gardes du corps*. Pokuste se spát, madame,“ dodává vlídně a zavírá těžké dřevěné dveře.

Když hodiny odbíjejí šest, uslyším děsivé zabušení. Mé dámy zprudka otevírají dveře do ložnice. Krve by se v nich nedořežal. Madame Auguiéová propadla hysterii. „Vstávejte, Vaše Veličenstvo! Přicházejí po mramorovém schodišti, jsou jich stovky, jsou ozbrojeni píkami, mušketami, košťaty a noži. Míří přes Zrca-

dlový sál rovnou do vaší ložnice.“ Obě komorné volají o pomoc a horečným máváním pažemi zároveň vybízejí k útěku a přivolávají královskou osobní stráž.

„Vypadá to, že jim někdo poskytl plán paláce,“ dodává madame Thibautová. „Jak by jinak věděli, kde spíte?“

K našim uším doléhají útržky vět. „Zabít! Zabít! Bez milosti...! Udělat z jejích vnitřností kokardu!“

„Není čas na oblékání, madame!“ naléhá madame Auguiéová. „*Vite, vite* – musíte zamířit do *petits appartements* Jeho Veličerstva.“

Otevírají dveře do šatny, vytáhnou první spodničku, která jim přijde pod ruku, a také župan či *lévite*, volný hedvábný plášťík se světle žlutými a smetanovými proužky. Není kdy hledat šněrovačku. Ze zásuvky vyjmu bílé punčochy a fiší, ale nemám čas si je navléci. Madame Thibautová sejme z horní police v šatně černý sametový klobouk s bílým perem a vtiskne mi ho do druhé ruky, zatímco madame Auguiéová zvolá: „Boty!“ a podává mi první střevíčky, které najde, černé saténové s podpatkem.

Hlučný dav se blíží, k dusotu nohou se přidávají hrdelní výkřiky a ječení, při němž tuhne krev v žilách. Slyšíme též praskání tříštícího se dřeva a řinkot skla i porcelánu.

Připomínám si, že nesmím omdlít, ačkoli hrozí, že ložnice mi splyne v růžovozlatou mlhu. Ruce mám plné oděvů, a tak rameňem zatlačím do tajného panelu za postelí, napřu veškerou svou váhu a pátrám po západce, již se otevírají dveře.

„Bez srdce té děvky se nevrátíme! Kde je?“ slyším hlasy z ještě větší blízkosti. Mé dámy jsou teď přímo za mnou a všechny mizíme v chodbě, jež spojuje královninu ložnici s Ludvíkovými komnatami. Jak geniální od hraběte de Mercy bylo, že před mnoha lety navrhl, abychom něco takového vybudovali! Kdo mohl tušit, že tajný průchod, jenž měl kdysi usnadnit *stvoření*

života, tedy početí dětí Francie, jednou bude hrát roli při *záchraně* života mého?

Konečně se dostanu k těžkým dveřím do Oeil de Boeuf, jsou však zamčené. Dýchám přerývaně a srdce mi v hrudi divoce bije. Vetřelci už vpadli do mé ložnice, slyším je přes zeď. Musím najít Ludvíka – a dostat se do bezpečí. Běžím chodbou k jeho komnatám, hodím šaty na hromadu a začnu bušit na první dveře, k nimž se dostanu. Zběsile tluču na dřevo oběma pěstmi. „Zachraňte mne, *mes amis*!“

Od státních komnat slyším pokřik vzbouřenců a údery sekery tříštící dřevo. Dobývají se do dveří vedoucích do Oeil de Boeuf. Zachránila mne jen prozíratelnost. Kdyby nebyly dveře z chodby zamčené, stála bych teď v onom sále a dav, který doslova lační po mé krvi, vnitřnostech či hlavě, by mě rval na kusy.

Zdá se mi to jako věčnost, ale nakonec se dveře do Ludvíkovy ložnice otevrou a vykoukne z nich drobná tvářička. Patří vyděšenému pážeti, jež se omlouvá, že mé horečné prosby neslyšelo. „Je tu takový hluk, *Majesté*!“ Chlapec se celý chvěje.

Pátrám pohledem po místnosti. Už je tu madame Alžběta, spolu s ní madame de Tourzel. Ale kde – kde jsou mé děti? Konečně je spatřím. Madame Royale stojí na židli a vyhlíží z okna. Dauphin se jí tiskne k nohám. Oba je obejmu a přitisknu k sobě. Pak dauphin pronese: „Papá?“ a já si uvědomím, že něco není v pořádku.

Kde je král?

„Šel vás hledat, *ma soeur*,“ říká madame Alžběta. Tvář má bleudou jako pergamen. „Museli jste se v chodbě minout.“

Milosrdný bože! Byl Ludvík v sále, když tam lůza...?

Dvorní dámy mě vybízejí, abych se dooblékla, já však stále jen opakuji: „Kde je můj manžel?“ Uvědomuji si, že dveře zůstaly otevřené, a tak k nim běžím, abych je zabouchla, když tu uslyším známý hlas, jak chraptivě volá: „*Attendez!* Počkejte, *ma chère*!“

Vzlykajíc padnu Ludvíkovi do náručí, nikdy mě nenaplnilo větším štěstím, že ho vidím. Nemohu však zároveň nemyslet na budoucnost. Dusím se přerývaným pláčem a říkám mu: „Zabijí nám syna.“